

МІЖНАРОДНИЙ СИМПОЗІУМ «МІЖНАРОДНІ Й НАЦІОНАЛЬНІ НАУКОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ГЛОБАЛЬНОГО НАУКОВОГО СПІВТОВАРИСТВА»

15–17 травня 2017 року в Києві на базі Державної установи «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України» за підтримки ЮНЕСКО відбувся міжнародний симпозиум «Міжнародні та національні наукові організації як фактор формування глобальної наукової спільноти», організаторами якого були: Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури (ЮНЕСКО), Міжнародна асоціація академій наук (МАН), Національна академія наук (НАН) України, ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України», за участі Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України». На симпозиумі було прийнято низку рекомендацій.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Міжнародного симпозиуму «Міжнародні й національні наукові організації як фактор формування глобального наукового співтовариства»

Учасники міжнародного симпозиуму, в якому взяли участь дослідники з України, Білорусі, Молдови, Китаю, Польщі, Росії, обговорювали тенденції та проблеми, що виникають у сучасному світі в процесі інтернаціоналізації наукових досліджень. Особливу увагу було приділено збільшенню ролі національних та міжнародних наукових організацій в процесах формування та ефективного функціонування міжнародної наукової спільноти.

Учасниками симпозиуму констатовано, що характерною особливістю сучасності є стійка тенденція зростання масштабів та форм міжнародної науково-технічної співпраці вчених, а також збільшення міграції дослідників та руху наукових знань між країнами. Наукова спільнота світу останніми роками зробила суттєвий крок в напрямку формування глобаль-

ного науково-дослідницького простору. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології значно посилили здатність науки до інтернаціоналізації. Саме завдяки їм і формується сучасний загальний ландшафт світового наукового простору, на якому з надзвичайною швидкістю відбувається обмін науковими знаннями, створюються формальні та неформальні наукові колективи, спільні бази збереження та обробки наукових даних. Вагому роль у формуванні єдиного наукового простору відіграє Міжнародна асоціація академій наук (МАН). Цікаві форми мережевої організації наукового співробітництва вчених різних країн в дослідженні глобальних проблем було запропоновано Інститутом економіки сталого розвитку НАН України.

Інтернаціоналізація досліджень — це об'єктивний та, безумовно, позитивний процес, який є вкрай важливим як для прогресу власне науки, так і для соціально-економічного розвитку країн та народів. Адже сам розвиток сучасної науки, який супроводжується зростанням складності та вартості досліджень,

призводить до того, що реалізація все більшої кількості важливих дослідницьких програм стає практично неможливою без об'єднання зусиль вчених різних країн. В ініціюванні та реалізації таких програм важливу роль повинні відігравати міжнародні та національні організації вчених.

Водночас, учасники симпозіуму вважають за необхідне звернути увагу на те, що, окрім позитивних результатів сучасної інтернаціоналізації наукових досліджень, існують і досить негативні наслідки, на мінімізацію яких необхідно спрямувати зусилля наукового співтовариства та урядів. Зокрема,

1. Можливість використання процесів інтернаціоналізації науки розвиненими країнами як інструмент ослаблення своїх конкурентів у високотехнологічній науково-ємній економіці.

2. Інтернаціоналізація досліджень та розробок за участю в ній країн з слабкою державною підтримкою науки та низьким рівнем потреб економіки у наукових знаннях та технологіях може призвести до закріплення периферійної моделі національної науки, сприяти її руйнуванню, витісненню з сфери наукової діяльності дослідників та розробників.

3. Бездумна некерована інтернаціоналізація призводить до втрати різноманіття національних наукових систем та до формування нових, не завжди позитивних, стереотипів поведінки вчених.

4. Зниження рівня захищеності вчених в трудових відносинах з роботодавцями, як вітчизняними, так і закордонними, зростання невизначеності в перспективі подальшої роботи, формування категорії наукових співробітників з частковою зайнятістю, з нестабільним прибутком та нестійким соціальним положенням, яке можна назвати науковим прекаріатом.

5. Лібералізація міжнародного руху інтелектуальних ресурсів стимулює зростання тіньової зайнятості вчених та спеціалістів, яка є найбільш поширеною в секторі інформаційно-комунікаційних технологій.

6. Поширення інтернаціоналізації досліджень та зростання міжнародної мобільності наукових кадрів призводить до виникнення певних труднощів у формуванні стійких родин молодих дослідників та, відповідно, до падіння народжуваності в таких родинах.

Значну роль у пошуках відповідей на глобальні виклики світової цивілізації, які зумовлені ефектами некерованого взаємного впливу процесів соціально-економічного та наукового розвитку, відіграють міжнародні наукові організації. Учасники симпозіуму відмічають тенденцію зростання кількості міжнародних та національних наукових організацій. Ще однією тенденцією є набуття багатьма міжнародними та національними науковими організаціями статусу колаборацій, які об'єднують в своєму складі однопрофільні поодинокі структури.

Учасники симпозіуму вважають за необхідне звернути увагу міжнародних та національних наукових організацій на:

1. Необхідність піклуватися про те, щоб позитивний результат інтернаціоналізації досліджень і розробок та формування за їх допомогою спільного наукового простору, став доступним кожній країні-учасниці цього процесу та максимально пом'якшити негативні наслідки від інтернаціоналізації науки сьогодні.

2. Потребу знайти раціональний спосіб об'єднання та узгодження наукових стратегій країн, які виступають переважно як донори інтелектуальних ресурсів, з стратегіями розвинених країн, які на сьогодні здійснюють інтернаціоналізацію досліджень та розробок за типом неоліберальної глобалізації економіки виключно в своїх інтересах без урахування інтересів країн-донорів. Водночас, міграція кадрів у деяких країнах, зокрема й в Україні, досягла критичного рівня, який ставить під загрозу перспективи існування національної науки.

3. Актуальність посилення уваги міжнародних та національних наукових організацій до

проблеми формування наукового світогляду у молодого покоління та суспільства в цілому.

4. Те, що громадські організації вчених України вкрай недостатньо представлені в громадських об'єднаннях Європи та світу, що є однією з головних перешкод для ініціювання спільних досліджень та розробок.

Учасниками симпозіуму рекомендовано міжнародним та національним науковим організаціям, урядам всіх країн:

1. Керуватися в своїх діях тим, що інтернаціоналізація наукових досліджень повинна відбуватися як паритетний двосторонній процес, а не односторонній витік інтелектуальних ресурсів з одних країн в інші.

2. Ініціювати та підтримати своїм науковим авторитетом та фінансовими ресурсами проведення Всесвітнього наукового форуму з проблем інтернаціоналізації досліджень та розробок, розробку та прийняття *Нової концепції справедливої та ефективної інтернаціоналізації досліджень та розробок* в інтересах розвитку світової науки та збільшення її внеску в забезпечення прогресу людства та кожної країни.

3. Організувати масштабні дослідження соціокультурних та інших важливих проблем

цивілізаційного розвитку, які проводяться на національному та міжнародному рівнях.

4. Привернути увагу дослідників до створення адекватної системи оцінки міжнародних потоків наукових ресурсів та масштабів взаємодії національних наук в загальному науково-технологічному просторі, а також до проблем оцінки ступеню інтернаціоналізації науки, зокрема й негативних її наслідків.

5. Прикласти зусилля для розширення контактів та форм взаємодії наукових організацій країн-учасників МААН з національними та міжнародними організаціями Європи та світу.

6. Більш повно використовувати можливості науки та міжнародного наукового співробітництва для поглиблення взаєморозуміння і довіри між країнами та народами, вивчення причин виникнення расових і міжнаціональних конфліктів та рухів протесту, а також пошуку шляхів їх попередження.

7. Активізувати створення спеціальних національних та міжнародних фондів підтримки міжнародного співробітництва як для фінансування спільних дослідницьких проектів, так і для забезпечення можливості вченим (особливо молодим) брати участь у міжнародних закордонних конференціях та семінарах, а також стажуватися в закордонних наукових центрах.